

Derleme Makale ♦ Review Article

Sosyoloji, Kriminoloji ve Fotoğraf

Sociology, Criminology and the Photograph

Özen Özlem ÖZCAN*

 0000-0003-4333-9867

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 13. 10. 2021
Düzeltilme Talebi: 18.03. 2022
Son Düzeltilme: 20.03. 2022
Kabul: 06.04.2022
Online Yayın: 15.04.2022

Anahtar Kelimeler:

Sosyoloji
Fotoğraf
Görsel Kriminoloji
Suç
Suçlu Davranış

ÖZ

Suç sosyolojisi bağlamında yapılan çalışmaların kriminolojinin ortaya çıkışındaki katkıları yadsınamaz. Suç ve suçlu davranışının meydana gelmesinde psikolojik faktörler olduğu kadar sosyolojik faktörler de bulunmaktadır. Sosyolojinin çalışma alanlarının birçoğu, suç ve suçlu davranışının, sebebi veya sonucu olarak karşımıza çıkmakta ve öncül toplumsal sorunlardan biri olması nedeniyle, sosyolojik açıdan ele alınması önem taşımaktadır. Bu çalışmada ise bir sosyolog bakış açısıyla görsel kriminoloji ele alınıp görsellik fotoğraf ile sınırlandırılarak incelenmiştir. Görsel kriminolojide fotoğraf ölçeğinde, el ilanları, reklamlar, uyarı niteliğindeki görseller (sigara içilmez vb.) değerlendirme dışı bırakılmıştır. Görsel verilerden faydalanarak, suç ve suçlu davranışının açıklanması, sosyolojik faktörlerin önemini daha da arttırmaktadır. Bu durum bize suç ve suçlu davranışının sadece psikolojiyle alakalı olmadığı yönündeki fikri güçlü bir şekilde desteklemeye avantaj sağlar. Çalışmanın yöntemi, literatür taramasına dayalı olarak betimsel analizdir. Suç teorileri kısaca özetlenip görsel kriminoloji başlığı altında, öncelikle sosyoloji ve kriminoloji ilişkisine değinilmiştir. Görsel kriminoloji informal başka bir deyişle yazılı olmayan kurallarla ilgilidir. Bu doğrultuda fotoğrafların suç ve suçlu davranış açısından bir sınıflandırılması yapılmıştır. Yapılan bu sınıflandırma neticesinde fotoğrafın görsel kriminoloji içerisindeki yeri, önemi ve katkıları gösterilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan yapılan bu sınıflandırma çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır.

ARTICLE INFO

Submitted: 13.10.2021
Revision Requested: 18.03.2022
Final Revision Received: 20.03.2022
Accepted: 06.04.2022
Published Online: 15.04.2022

Keywords:

Sociology
Photograph
Visual Criminology
Crime
Criminal Behavior

ABSTRACT

The contributions of studies conducted in the context of the sociology of crime to the emergence of criminology cannot be denied. There are sociological and psychological factors in the emergence of crime and criminal behaviour. Many fields of study of sociology confront us as a cause or a result of crime and criminal behaviour, and it is essential to consider it sociologically since it is one of the primary social problems. In this study, visual criminology was discussed from a sociologist's point of view, and visibility was examined by limiting it to photography. Flyers, advertisements, and warning images (No Smoking, etc.) are excluded from the photo limitation in visual criminology. The disclosure of crime and criminal behaviour further increases the importance of sociological factors by using optical data. I am explaining crime and criminal behaviour by using visible data further increases the volume of sociological factors. This gives us the advantage of strongly supporting the idea that crime and criminal behaviour are not just about psychology. The study method is a descriptive analysis based on a literature review. The theories of crime are summarised, and the relationship between sociology and criminology is mentioned first under visual criminology. Visual criminology is informal, in other words, about unwritten rules. Accordingly, a classification of the photographs is made in terms of crime and criminal behaviour. As a result of this classification, it is aimed to show the place, importance and contributions of photography in visual criminology. This classification constitutes the original aspect of the study.

*Bu makale, yazarın, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladığı "Kriminolojide Yeni Bir Yaklaşım: Görsel Kriminoloji" isimli yüksek lisans tezinin bir bölümünden uyarlanmıştır.

***Yazar İletişim/ Corresponding Author:** Özen Özlem Özcan, (Doktora Öğrencisi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, Antalya, Türkiye oz.enlemcan@gmail.com

Kaynak Gösterimi/ Citing This Article: Özcan, Ö.Ö. (2022). Sosyoloji, kriminoloji ve fotoğraf. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 3(1), 90-103. doi:10.52108/2757-5942.3.1.7

1 Giriş

Suç bilimi diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi uzun bir tarihi geçmişe sahip olsa da kriminolojinin modern anlamda başlangıç noktası Avrupa'nın aydınlanma dönemidir. Sosyal bilimlerin çoğunda olduğu gibi suç bilimi de Platon ve Aristo'nun birkaç cümlesine dayandırılarak tarihi temel kazandırılmaya çalışılır. Günümüzde kriminoloji biliminin kurucu babası olarak görülen Cesare Beccaria'nın 1764'te kaleme aldığı *Suçlar ve Cezalar Üzerine (On Crimes and Punishment)* adlı eseri modern kriminolojinin başlangıç eseri; 1885'te Raffael Garofalo'nun suçun, doğal olarak tanımlanması, doğal suçlar, suçluların ayırıcı özellikleri ve suçlulara yapılması gerekenlerle ilgili konuları kapsayan ilk *Kriminoloji* adını taşıyan eseri de kriminolojinin öncü eserlerinden olduğu kabul edilmektedir (Sözer ve Balcıoğlu, 2016: 5-6).

Kriminolojiye teorik yaklaşımlara bakıldığında, klasik okulun suç ve suçluluğu açıklamasında faydacılık ön planda yer almaktadır ve önemli olan bireyleri suçtan caydırabilmektir. Caydırıcılık teorisi ile kısa sürede, ölçülü ve kesin olarak cezalandırma söz konusudur ve bireylerin, rasyonel hesaplamalarla, cezanın daha fazla zarar vereceğini dolayısıyla suçun faydalı olmadığı sonucuna varılarak suç ve suçlu davranıştan uzaklaştırılması amaçlanmıştır (Muş: 2016). Suçun meydana gelmesindeki faktörleri ortadan kaldırarak önlenilebileceğini savunan neoklasik okulun; sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin etkisiyle şekillendiğini ve suç davranışından ziyade suçlu bireye odaklandığını söylemek mümkündür. Biyolojik teorilerde ise suç ve suçlu davranışının açıklanmasında mahkûmlar üzerinde yapılan deneylerin sonuçlarının etkili olduğu görülmektedir. Özellikle Lombroso'nun çalışmaları öne çıkmaktadır; bireylerin suçlu olmasında fiziksel görünüşlerinin etkisi olabileceğini savunmuştur. Aynı şekilde Rosenthal'ın soyaçekim ile suçu ilişkilendirme çabaları biyolojik teorilerde ön planda yer alır (Akıncı, 2013). Suçun ve suçlu davranışının psikolojik bakış açısıyla ele alınmasında, öncelikle Henry Goddard'ın zekâ ve suçluluk arasındaki korelasyonla ilgili çalışmalarına yer verilmiş ve zekâ testleri ile bireylerin suça eğilimleri araştırılmıştır (Dolu, 2012).

Suçun gerçekleşmesiyle ilgili çalışmalarda psikolojik teorilerde öne çıkan isim ise Freud ve psikoanalitik yaklaşımdır. Onun çalışmaları, arkeoloji, antropoloji, kriminoloji gibi birçok uygulamalı bilimde yer alır (Demirbaş, 2010). Suç ve suçlu davranışı genel anlamda sosyoloji ağırlıklı çalışılmaktadır çünkü suçlu davranış, sosyal ortamda gerçekleşmektedir ve çoğu kriminolog suç olgusunu sosyolojik perspektiften çalıştığı için bu disiplinin temel teorileri sosyoloji ağırlıklı olmaya başlamıştır (Walsh ve Ellis, 2007: 3). Sosyolojik suç teorilerinde genel olarak klasik ve pozitivist akım başat konumdadır. Klasik akımda hakim görüş; bireyler suçlu davranışa göre elde edecekleri fayda ve zararları rasyonel olarak hesaplarlar ve yarar fazla ise suç işlerler (Cullen ve Agnew, 2003). Pozitivist akım, suçluların rasyonel hesaplamalar ile hareket etmediklerini ve bazı kalıtsal, *biyolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyolojik* faktörler tarafından suça itildiğini öne sürmektedir (Paternoster ve Bachman, 2001: 48-49). Rasyonel seçim teorisinde bireylerin diğer faktörlere ek olarak ahlaki unsurları da değerlendirmeye aldığı görülür. Rutin aktiviteler teorisinde suç işleme kararı, hedeflerin uygunluğu ile değerlendirilir. Suç ve suçlu davranışının açıklanmasında birey odaklı olmaktan ziyade çevresel faktörler, ekonomik olaylar, savaş gibi sosyal hayatın içinde yer alan birçok etken kuramsal perspektifle incelenmiştir. Emile Durkheim'ın anomi yaklaşımı bu noktada öne çıkmaktadır. Zira suçluluğun olmadığı bir toplum yoktur, sosyal yapıdaki uyumsuzluklar ve düzensizlikler anomiye neden olmaktadır (Demirbaş, 2010: 122).

Sosyolojik bakış açısıyla bir diğer önemli teori sosyalleşme teorileridir. Kültür çatışma ve alt kültür teorileri, suç ve suçlu davranışını açıklamada farklı değerlerin çatışmasını, benzer değerleri paylaşan bireylerin sosyalleşme sürecinde suç olgusunun bir grup davranışı sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Chicago Okulu ise, ekolojik yaklaşım olarak da adlandırılır, coğrafi özelliklerin suç oranlarında etkili olduğunu belirtmektedir. Sosyolojik bakış açısında hasta olan toplumdur (İçli, 2004).

Suç konusunda sosyoloji ve kriminoloji birbirini tamamlayan çalışmalar gerçekleştirmektedir. 2010 yılında Amerikan Sosyoloji Derneği (ASA), sosyoloji ve kriminoloji arasındaki ilişkileri inceleyen dört yıllık bir çalışma hakkında rapor yayımlamıştır. Yayımlanan raporda, ceza adaletinin güçlü sosyolojik temellerle en iyi şekilde hizmet edebileceği; bunun sebebi de disiplinlerin birçok ortak zemine sahip olması ve daha fazla iş birliği yoluyla kazanımların artacağı şeklinde belirtilmiştir. Rapor, kriminolojinin sosyolojinin uzmanlığı olarak mı yoksa başka bir disiplinlerarası ve ilgili alan

olarak mı görülmesi gerektiğine dair tartışmalarda yankılanan 1960'ların ortalarındaki bölünmenin yansıttığı gibi, kriminoloji programlarının kurumlar içindeki yeri hakkında devam eden tartışmalarla bağlantı kurmaktadır (Cambre, 2019: 647-648). Ayrıca yayımlanan raporda, sosyoloji, kriminoloji ve ceza adaleti arasındaki çatışma ve iş birliği tarihsel bağlamla tanımlanmıştır. Suçun şeklini ve toplumun tepkisini daha iyi anlama ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Sosyologlar, kriminolojik bilgi üzerinde tekel olunmadığını iddia ederken, bu tür anlayışlar uzun zamandır sosyolojik araştırmanın konusu olmuştur (MacDonald, 2010: 8). Önemli bir diğer unsur; sosyal bilimlerde nitel araştırmalar yapılırken hem metin hem de görüntü, veri depolama, kodlama, hatırlatma notları alma, saha notları gibi, bazı işlemlerden geçer ve bu işlemler için çeşitli programlardan faydalanılır. Kullanılan programlar farklı saha çalışmalarından gelen veriyi ve görüntüleri birleştirebilmekte ve çeşitli demografik verilere göre sınıflandırabilmektedir. Teknolojinin nitel çalışmalara büyük faydalar sağladığı bir gerçektir ancak önemli olan veriyi teoriye transfer edebilmektir. Bir yazılımın teori ve pratiği bir araya getiremeyeceğinden, burada sosyolojinin görevi daha da kritik hale gelmektedir (Ertong, 2012: 35).

Çalışmanın ana unsurunu oluşturan fotoğrafa bakıldığında, 19. yüzyılın sanatta fotoğrafı, bilimde de sosyolojiyi ortaya çıkardığı ve bunun sebebinin de dönemin toplumsal şartları olduğu çok sık vurgulanır (Dora, 2003: 15-16). Sosyoloji ve fotoğrafın Avrupa'da eş zamanlı olarak aynı yüzyılda ve aynı toplumsal olayların ardından ortaya çıkmasına istinaden Harper (1988); fotoğrafında tıpkı sosyoloji gibi sanayi ve burjuva devriminin ürünü olduğunu ve icadından bugüne toplumun çözülmesinde bir araç olarak kullanıldığını belirtmiş ve öncesinde yalnızca zenginler ve güçlülerin resim ya da diğer görsel sanatlar aracılığıyla görsel bir dünyaya sahip olabiliyorken, fotoğraf imgesinin kitlesel üretimi ve dağıtımı ile birlikte görsel dünyanın herkes için daha erişilebilir olduğunu vurgulamıştır.

2 Görsellik, Temsiliyet ve Fotoğraf

Görselliğin ayrı bir çalışma alanı olmasından önce, özellikle sosyolojide tarihsel olarak bakıldığında görüntü üzerine yapılmış çalışmalar mevcuttur. Buri (2012)'nin çalışmasında yer alan; 1908 yılında Simmel'in duyar sosyolojisi çerçevesinde görme duyusunun kent hayatındaki önemini vurguladığı eseri ve Goffmann (1967)'in sosyal etkileşimde gündelik hayatta bedeninin performansını tartışırken benliğin sözel olmayan temsiliyetinden bahsetmesi örnek olarak verilebilir. Toplumsal cinsiyet rollerini öne çıkaran reklamlar üzerine yaptığı ampirik çalışmada yine Goffman (1967) bu rollerin görsel olarak nasıl yansıtıldığını araştırmıştır. Bourdieu (1965) ise çalışmasında gündelik hayatta sosyal entegrasyonda fotoğrafın nasıl kullanıldığını odaklanmıştır (Ertong, 2012: 32).

Sosyolojinin kuruluş amaçlarından en önemlisi tıpkı fotoğrafın bugünkü kullanımında olduğu gibi kitle davranışlarını tahmin etmek ve değiştirmekti. Aradaki fark; sosyoloji olayları önceden tahmin edip müdahale etme amacı taşımaktayken, tarihe yön vermek de istemekteydi. Fotoğrafın ise bugün, tarihe hem tanıklık hem de müdahale ettiği belirtilmektedir (Dora, 2003: 112). Yaşadığımız dijital çağda görsellerin, gerçekliği tam olarak yansıtması konusunda kesin bir karar verilememektedir. Karadağ (2000: 9) bu durumu, teknolojinin ulaştığı noktada, yaşamsal gerçekliği fotoğrafla aktarma biçiminin inandırıcı bir yol olmadığı yönünde eleştirmektedir. Geleneksel fotoğraf anlayışının artık terk edildiği yeni bir döneme girmiş olduğumuzu çünkü fotoğraf görüntüleri üzerinde denetlenemeyen bir şekilde her türlü müdahalenin yapıldığı bu yeni süreçte, fotoğraf yoluyla gerçekliğin nasıl yansıtılacağı ve fotoğrafçının da bu ortamda, görsel tanıklık görevini nasıl gerçekleştireceğinin bir soru olarak aklımıza takıldığını belirtir. Bir sosyolog, fotoğrafı yorumlarken, sadece görsel olanı değil, fazlasını da görebilmektedir. Sontag (2011) bu noktada fotoğrafın gücünün, onun gerçeği olduğu gibi yansıtmasından kaynaklanmadığını vurgular. Düşünüldüğü gibi fotoğrafın tek amacı gerçeği göstermek değil; bu kullanım amaçlarından sadece biridir. Dolayısıyla görüntüye kaydedilmiş nesnelerin yardımıyla fikir ortaya koymak işi, başlangıcından bugüne, sadece fotoğrafın vazgeçilmez bir görevi gibi gösterilmiştir (Karadağ, 2000: 12).

İnternet teknolojileri ve sosyal medya paylaşımları, dijital çağdaki hızlı değişim ve dönüşümün birer göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal olarak sosyal bilimler ve özellikle sosyolojide dijital çağ gereklilikleri hem araştırma sürecine hem de araştırma konularına yansımış durumdadır.

Başka bir ifade ile sosyal bilimlerin yaşanılan değişim sürecinden derinden etkilenmesi söz konusudur. Bahsedilen bu değişimin içinde en dikkat çekici olanı analiz sürecinde görsel öğelerin de olduğu ve kriminoloji gibi suç ve suçlu davranışı üzerine çalışan bir disiplinde görsellerin hesaba katılmasıdır. Bu bağlamda görsel kriminoloji, kriminolojinin birçok alanında analiz sürecine görselleri de dâhil eden yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde sosyoloji de gelişmelere göre yeni bir tavır belirlemiş, görsel sosyoloji yaklaşımını ortaya koymuştur. Görsel sosyoloji, kriminoloji teorilerinin giderek sosyolojiye yakınlaşması fikrini doğrular niteliktedir. Günümüzde Weber'in etkisiyle anlama kavramına yoğunlaşan sosyoloji, suç ve suçlu davranışının, delil, analiz, ispat konusunda görsel unsurları da hesaba katmak gerektiğini göstermektedir. Bu gelişmeler, suç ve suçlu davranışının, görseller aracılığıyla ortaya konulduğu yeni bir yaklaşım olan görsel kriminolojinin önemini vurgulamaktadır.

3 Disiplinlerarasılık ve Görsel Kriminoloji

Geniş açıdan bakıldığında kriminoloji farklı bilimlerin suç ile ilgili açıklamalarından yararlanan disiplinlerarası bir bilim dalıdır. Ekonomi, hukuk, sosyoloji, biyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi disiplinler kendi perspektiflerinden suç ve suçlu davranışını açıklamaya çalışmakta ve bu yapılan katkılar interdisipliner bir bilim olan kriminolojiyi güçlendirmektedir (Sözer ve Balcıoğlu, 2016: 5).

Türkiye'deki kriminoloji çalışmaları için Dolu (2012:38), sosyal bilimcilerin kriminolojiye yeterli ilgi göstermemesinin ve kriminolojik çalışmalar yapan akademisyenlerin de çoğunlukla ceza hukukçularından olmasının bu bilim dalının Türkiye'de geri kalmasına neden olduğunu belirtir ancak görsel sosyolojiye giderek artan ilgi ile suç konusunda çalışan sosyologların da görsel kriminoloji alanına daha fazla katkı sağlayacakları öngörülmektedir.

Kriminolojide yeni bir yaklaşım olan görsel kriminoloji adını, *Theoretical Criminology*'nin özel sayısında Nicole Rafter'dan almıştır (Cambre, 2019: 648). Çalışmalarını Cesare Lombroso'nun kriminal antropolojisinin görsel bileşenlerinden yola çıkarak gerçekleştiren Rafter, Foucault'nun çok az illüstrasyon kullanmasına rağmen, olağanüstü görsel düşünceye sahip olduğunu ve bu sebeple görsel kriminolojinin öncüsü olarak gördüğünü belirtir. Rafter'ın görsel kriminoloji alanına yaptığı katkılar önemlidir (West, 2017: 279).

Görselliği, sosyoloji ve kriminolojiyle olan ilişkisinin tarihsel gelişimi açısından kısaca özetleyecek olursak; Marksist nitelikli birikime 1920'lerden itibaren Frankfurt Okulu'nun yaptığı eleştirel katkılar, 1960'lardan sonra hızla gelişen İngiliz Kültürel Çalışmalar Merkezi'nde yapılan kültürel incelemeler, göstergebilim çalışmaları, postmodern yaklaşımlar, sanat toplum etkileşimine yapılan vurgu, kitle iletişim araçlarının etkileri ve medya yapılanması mülkiyeti konularındaki incelemeler ve teorik tartışmalar görselliğin araştırılması için oldukça verimli bir zemin oluşturmuştur. Gilian Rose, *Visual Methodologies* adlı kitabında (2001: 15,16), görsel imgeleri eleştirel olarak değerlendirmek için gerekenleri açıklamaktadır. Eleştirel bir bakış açısının imgeleri ciddiye aldığını ancak bunun eleştirellikle çelişkili görülebileceğini ve sanat teorisyenlerinin genelde haklı olarak sosyal bilimcilerin imgeleri yeterince dikkatle değerlendiremediklerinden şikâyet ettiğini belirtir. Görsel imgeleri dikkatle incelemek çok önemlidir çünkü görsel yansımaların kendilerine özgü etkileri vardır; imgeler, görme- bakma biçimimize göre değerlendirilir. Eğer bakış biçimi özel olarak tarihsel, coğrafi, kültürel ve sosyal olana yönelikse objektif bakış söz konusu değildir (Çakır, 2014: 92).

Sosyoloji ve kriminoloji alanlarında önemli çalışmaları olan Greek (2005), görsel kriminolojinin, kriminoloji disiplininin ve adalet sisteminin hayati ancak büyük ölçüde de gözden kaçan bir yönü olarak, etnografik alan çalışması, görsel materyallerin yeni medya kullanımı (savaş suçları fotoğrafları vb.) ve delil toplanması gibi bir dizi amaçlar için fotoğraf ve videoların kullanımı şeklinde tanımlanabileceğini belirtir. Ana unsurlarını fotoğraf ve videoların oluşturduğu görsel kriminoloji, interdisipliner olma özelliğiyle birçok bilim dalında kullanılmaktadır.

4 Kriminoloji ve Fotoğrafın Anlam Dünyası

Fotoğrafın suç ile ilgili alanlarda kullanımının tarihsel süreci incelediğinde fotoğraflama teknolojilerinden, daha ilk dönemlerinden itibaren denetlemeyi, toplumsal sınıflandırmayı mümkün

kılan işlevleriyle de yararlanılmakta olduğu görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde insan yüzünün bu yeni kopyası, tespit edici, kanıtlayıcı, sınıflandırıcı araçlar olmaya başlamıştır. Bu bağlamda verilebilecek en iyi örneklerden biri, fotoğrafın suçlulara yönelik kimlik belirleme aracı olarak kullanılmalarıdır. Görüntülerin kimlik belirleme aracı olarak kullanılması aslında çok daha eskilere dayanmaktadır. 1800'lerden önce suçluların güvenlik dosyalarına portre resimlerinin de eklendiği bilinmektedir (Burke, 2003: 13). Dora (2003: 11) fotoğrafın sosyal belge olarak ilk kullanımının 1846-48 ABD-Meksika savaşında ve 1849 Roma'nın kuşatılmasında çekilen fotoğraflar olduğunu belirtir. İlk kez *delil* olarak kullanımı ise 1871 yılıdır. Sontag (2011) fotoğrafların kanıt özelliği olduğunu ve şüpheyile karşılanan herhangi bir şeyin fotoğrafı gösterildiğinde kanıtlanmış sayıldığını vurgular. Fotoğraf makinesinin faydalı olarak kullanıldığı alanlardan birisi, yaptığı kayıtlarla suçlayıcı bir nitelik taşımasıdır diye ekler ancak suçlayıcı olduğu kadar masumiyeti de kanıtlama özelliği söz konusudur.

Fotoğrafın polis kayıtlarında en etkili kullanımı New York'ta olmuş, aranan suçluların portreleri panolara asılırken aynı zamanda bu portreler arşivlenmeye başlanmıştır. 1850'lerde New York Emniyet Müdürlüğü hırsızların tanınmasını sağlayacak bir *dolandırıcılar galerisi* hazırlamıştır (Trachtenberg, 1989: 9-28). Kriminolog Alan Sekula ve John Tagg polis teşkilatı ve hapisane kayıtlarının fotoğrafik kimliklerinin nasıl tanımlanacağını anlaşıldığında derin bir katmanlaşma mekanizması olduğunu belirtmişlerdir (Brown, 2016: 6).

Kolluk kuvvetleri fotoğrafın suçluları belgeleme potansiyelini çabuk kavramıştır. 1841'in başlarında Fransız polisi ve 1854 yılında da ilk kez ABD'de San Francisco Polis Teşkilatı, mahkûmların fotoğraflarını eski usul fotoğraf tekniği ile çekmişlerdir. 1840'lardan itibaren de İngiltere'de yeni kurulan polis güçleri, sivil fotoğrafçıları kullanmaya başlamıştır. Teknoloji geliştikçe, polis tarafından toplanan görüntüler, sanayileşme ve kentleşmeye eşlik eden artan suç oranlarına paralel olarak çoğalmıştır. Depolanan fotoğrafların sayısı artkça, albümlerin yerini dosya dolapları ve sonuçta tam zamanlı çalışanlar gerektiren arşivler ortaya çıkmıştır. Koleksiyonlar genişledikçe, yetkililer tarafından dengesiz ve tutarsız bir şekilde toplanmış devasa ve kaotik portreler meydana gelmiştir. Bu durumda iki ayırt edici çözüm ortaya çıkmıştır; ünlü İngiliz bilim adamı Francis Galton tarafından icat edilen *kompozit portre* yöntemi ve sistematik yaklaşım özelliği taşıyan Fransız bürokrat Alphonse Bertillon tarafından öncülük edilen yöntem. Galton'ın yöntemi kolluk kuvvetlerinde önemli bir pratik kullanım oluşturmamıştır ancak 1882 yılında Bertillon tarafından tasarlanan yöntemle bir Paris polis memuru, geniş fotoğraf koleksiyonları arasında eşsiz bireylerin nasıl tanımlanacağı sorununu çözmüştür. Bertillon'ın antropometrik tekniği, kişinin ön ve yan profil fotoğraflarıyla birleştirilen, spesifik olarak standartlaştırılmış bir formu içermektedir. Bertillon'ın *konuşan benzerlikler* olarak adlandırdığı, sabıka fotoğrafı olarak bildiğimiz bu resmileştirilmiş fotoğraflar; kişinin yüzünün ve kafasının (kulak, çene, alın, göz, ağız vb.) çeşitli fotoğrafları barındıran fizyognomik prensiplerini içerir. Bu sistem bir yıl içinde Paris polisi tarafından kabul edilmiş ve sonrasında dünya çapında yaygın olarak kullanılmıştır. Yirminci yüzyılın başlarında, bu antropometri tekniği, daha önce tutuklanmış suçluları tanımlamanın daha etkili ve doğru bir yolu olan parmak izi ile yer değiştirmiştir. Açıktır ki, teknoloji sayesinde günümüzde suçluları ve şüphelileri izlemek ve tespit etmek için yeni yöntemler sunan birçok araç (biometrik ve DNA analizi, dijital görüntüleme ve bilgisayar veri tabanları vb.) bulunmaktadır (Carrabine, 2014: 106-107).

Sontag fotoğrafların kullanımında başka bir yöne dikkat çeker. Paris polisinin Haziran 1871'de Komünarların öldürülmesinde fotoğrafların kullanılmalarından itibaren, modern devletlerin giderek daha fazla, eylem yapan kitleleri gözetleyip denetim altında tutmasına yarayan araçlardan biri haline geldiğini belirtir. Bir görüntünün fotoğraf makinesiyle kayda geçirilmesinin başka bir özelliği, onun doğrulayıcı, haklı çıkarıcı işlevi iken; bir fotoğraf, verili bir olayın gerçekleşmiş olduğunun delilidir. Çekilmiş olan fotoğrafın çarpıtılmış olması mümkündür ancak her zaman için, o fotoğraftakine benzer bir şeyin mevcut olduğuna ya da olmadığına dair bir fikir sağlamaktadır (Sontag, 2011:5). Paris Komününden sonra kuşkulu görülen şahısların düzenli olarak fotoğrafları çekilmiş ve bu fotoğraflar emniyet müdürlüğü bünyesinde 1870'lerde kurulan ilk fotoğraf servisinin hazırlık aşamasını oluşturmuştur. Bertillon'ın geliştirdiği antropometrik tekniği sayesinde de sanık fotoğraflarının çekilmesi o günden itibaren standart bir ilke haline gelmiştir (Bajac, 2005: 75, akt. Toksoy, 2019: 494).

Carrabine (2012:470) ilk günlerinden itibaren fotoğrafın bir ortam olarak statüsü olduğunu ve bunun hem gerçekliği doğrulamak hem de dünyayı görmenin yeni bir yolunu sunma yeteneğinden kaynaklandığını vurgular. Fotoğrafçılığın, olayların gerçekte nasıl olduğuna dair görsel bir kayıt vaat ettiğini, savaş fotoğrafçılığının, çatışmaların çoğunu açığa çıkardığını ve o zamandan beri haberciliğin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini ve Amerikan İç Savaşı (1861-65) nda Matthew Brady ve meslektaşlarının savaş alanından elde ettikleri rahatsız edici görüntülerin, foto muhabirliğinin yapı taşlarını oluşturduğunu belirtir.

5 Dijitalleşme ve Dijital Görüntüler

Günümüzde fotoğrafik görüntüler, suçlu ve mağdurların saptanmasında (DNA profili, parmak izleri, retina görüntüleri, adli tıp olay yeri analizi) büyük rol oynamaktadır. Bu görüntülerin kapsamı ve gücü, birçok ülkede yaygın olan CCTV kameraları gibi dijital görüntüler ve teknik gözetim sayesinde yaygınlaşmıştır (Fitzgibbon ve Stengel, 2018: 414). Kriminolojide görsel araç ve tekniklerin kullanımına artan bir ilgiyle beraber, birçok çalışma kültürel varsayımlara dayanır ve görüntülerin görünümüne odaklanır. Görsel kriminoloji, büyük miktarda bilgiyi daha erişilebilir yollarla üretmek, çerçevelemek ve yaymak için çok çeşitli seçenekler sunabilir (Wheeldon ve Harris, 2015: 141).

Berger (2014)'in *görme biçimleri* adlı eserinde belirttiği konuyla ilgili saptamasından hareketle, görsel kriminolojide suç ve suçlu davranışına yönelik bir değerlendirmede bulunabiliriz; gördüklerimize atfettiğimiz anlam, kişiden kişiye, toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişebilmektedir. Bu açıdan sosyolojik görme, sosyolojinin alanına giren temel kavramlara yönelik bir analizi içerir. Sosyoloji çok boyutlu düşünmeyi gerektirdiği için, sosyolog görünenin değil, görünenin arkasındakini görmekle yükümlüdür. Görünenin arkasındaki görmek, sosyolojinin temel kavramları, teorileri ve konuya yaklaşımını metodolojik ilkelere bağlı olarak anlama ve açıklamayı gerektirir. Fotoğrafta mevcut olan görselleri bir sosyolog, sözü edilen bilgi birikimi ile anlatabilir ve açıklayabilir. Anlama, duruma özgü ve derinlemesine bilgi sunarken, açıklama sayısallaştırma esasına dayanır, pozitivist yaklaşım ve genelleme için kullanılır ancak bir şeyi anlamadan açıklayamayacağımız gerçektir. Kriminolojik görme ise interdisipliner yaklaşımla, suç ve suçlu davranışın yapısıyla ilgilidir. Nasıl yapıldığı, gerçekleştirildiği, hangi aletlerin kullandığı, olay yeri incelenmesi gibi özellikleri öne çıkararak görmedir.

Görsel kriminologlar, bir disiplin olarak kriminolojinin tarihsel temelleri içinde vizyon ve görsel rolüyle ilgilenirler. Görüntünün, suç ve medya çalışmalarındaki yerini daha detaylı incelemeye odaklanırlar. Büyüyen ve komplike teoriler kullanarak, kriminolojinin ve ceza adaletinin nasıl üretildiğini takip ederler. Görsel kriminoloji, iktidarın kontrol ve suç imajı ile temsillerinin ilişkisine dikkat çeker. Odak noktası, görsel rejimlerin yapısı ve işleyişi, zorlayıcı ve normalleştirici etkileri ve bunların çekişmeleridir. Görsel kriminoloji, kuramsal ve metodolojik olarak, görüntülerin, suç ve adaletle ilgili mevcut çalışmaları desteklemeyi değil; kavramsal araçlar, yaklaşımlar ve müdahaleler sözlüğümüzü genişletmeyi amaçlayan imgeleri daha anlayışlı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Suç ve ceza imajının gücünü anlamak için yazılı ve sayısalın ötesinde analitik, teorik ve metodolojik yaklaşımlardan yeni bir merkez sunar (Brown, 2016: 2).

Prosser ve Schwartz (1998: 101-111)'a göre araştırmada fotoğrafın kullanımı, araştırmacının öncelikle epistemolojik ve metodolojik varsayımlarını ortaya koymakla başlamalıdır. Bunun yanı sıra sosyolojik yaklaşımı da fotoğrafın araştırmada nasıl yer alacağı konusunda belirleyici olacaktır. Fotoğrafın oluşturulması sırasında üzerinde gelişen teknolojiye paralel olarak yapılabilecek manipülasyon imkanlarının her geçen gün artıyor olması daha önce çoğunlukla gerçekleri salt olarak ortaya koyduğu düşünülen fotoğraf konusunda bir parça güvensizlik yaratmaya başlamıştır. Saha notları ya da diğer ampirik veriler gibi fotoğraflar da dış dünyayı tarafsız ve önyargısız biçimde belgelemeyebilir ancak fotoğraflar aracılığıyla kolayca fark edilemeyen ya da gözden kaçan ilişkiler fark edilebilir ya da kanıtlanabilir (Ertug, 2012: 34).

6 Fotoğrafların Sınıflandırılması

Fotoğraflarda kültürel değerler önemlidir ve iki farklı kültüre mensup bireyler farklı şekillerde yorumlama yapabilirler. Bu nedenle, bireysel boyut kadar kültürel özellikler önemlidir ve evrensel boyut ön plandadır. Fotoğraf ve sosyolojinin doğum günü yaklaşık olarak aynı tarihlerdir. Becker, *Fotoğraf ve Sosyoloji* adlı makalesinde, sosyolojinin doğuşunun; August Comte'un bu disipline adını veren eserinin yayın tarihiyle aynı olan, Louis Jacques Mande Daguerre'in metal bir plaka üzerine *bir imgenin saptanması* yöntemini dünyaya duyurduğu 1839 yılı olduğunu belirtir (Aydemir, 2013: 81). Fotoğraf ve sosyoloji, beraber uyum içerisinde çalışmalar ortaya koymaktadır. Özellikle toplumun araştırılması ve keşfi konularında yapılan çalışmalar benzer sonuçlar gösterebilmektedir. Birçok fotoğrafçı üstlendikleri projelerde sosyolojik araştırma sonuçlarıyla benzerlik taşıyan sonuçlar elde etmişlerdir (Buçan, 2015: 162). Bu bağlamda medyada geniş yer kaplayan, şiddet olaylarına ve savaşlara ait görüntüler, toplumsal yargı oluşturmada güçlü etkiye sahiptirler (Toksoy, 2019: 491). Aynı şekilde bu görüntülerle toplumsal bellek oluşumu da meydana gelmektedir. Fotoğraflar, insan beynine içeriği ile beraber kodlanarak yer etmekte ve daha sonra hatırlatıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fikirden yola çıkarak, fotoğrafların görsel kriminoloji bağlamında sınıflandırılması ile hem bilinçlerde kodlamaya hem de toplumsal bellek oluşumuna yardımcı olması amaçlanmıştır. Bu sınıflandırma; olay yeri fotoğrafı, belge niteliğindeki fotoğraf, suçu hatırlatan fotoğraf, suçu önleyen fotoğraf, suçu ve suçlu davranışı gösteren fotoğraf şeklinde yapılmıştır.

6.1 Olay Yeri Fotoğrafı

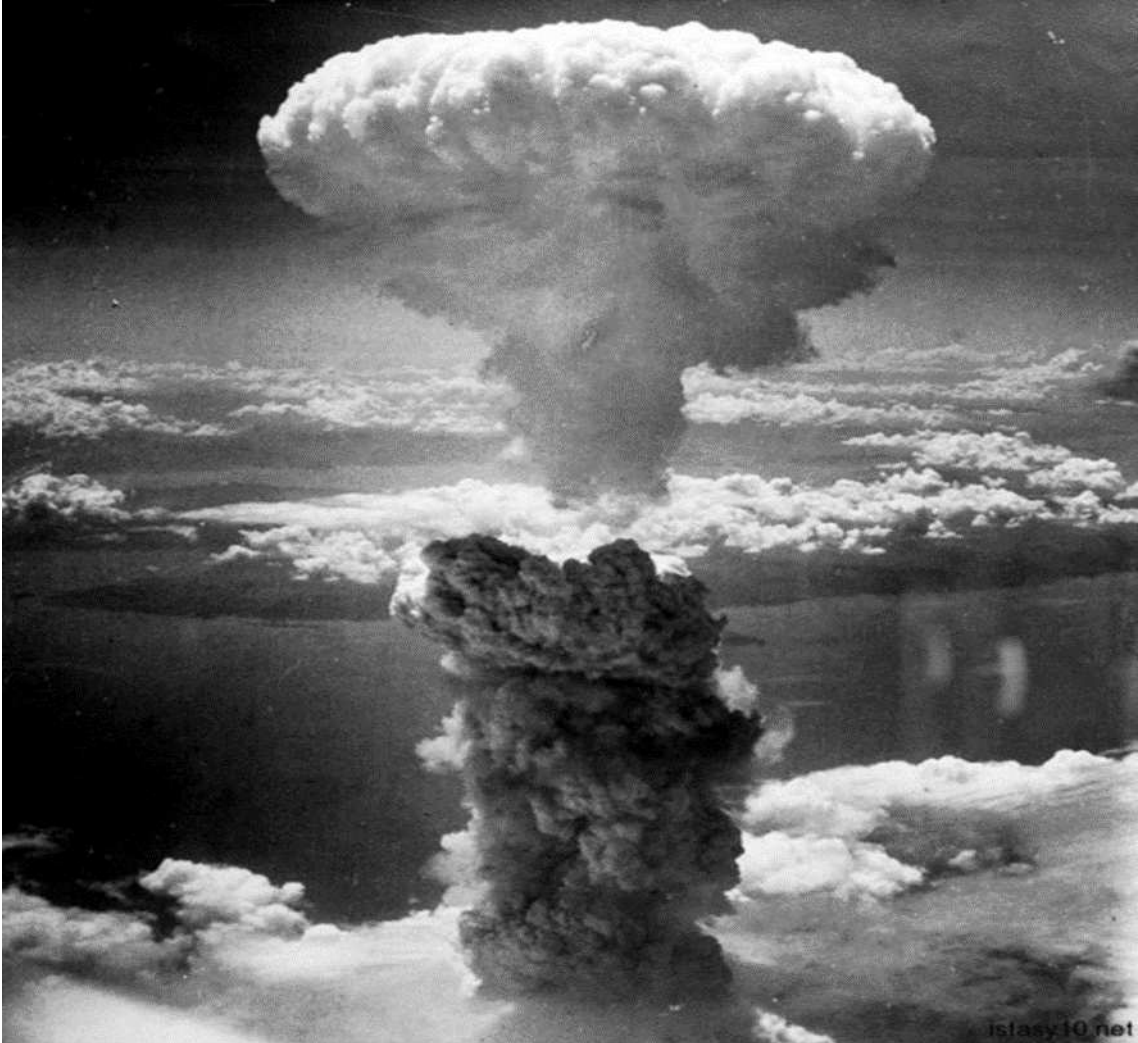
Fotoğraf başlangıcından itibaren sosyolojiyle yakın birlikteliğe sahip olmasının yanı sıra suçla da iç içedir. Suç işleyenlerin tanımlanmasında ve sınıflandırılmasında kullanılmıştır ve en başından beri kanıtsal ve prosedürel sorunları ortaya koymuştur. 1997-1998 yılında San Francisco Modern Sanat Müzesi'nde *Police Pictures: The Photograph as Evidence* başlıklı sergide, görsel teknolojiler ve kriminal prosedürler arasındaki ilişkinin tarihini temsil eden görüntüler bir araya getirilmiş ve 'fotoğrafik görüntülerin kabul edilmeyen ancak peşinden koşan belirsizliğini' ve 'fotoğrafçılığın gerçeğe dair iddialarını irdelemeyi' amaçlamıştır (Biber, 2006: 21). Fotoğraf gibi görsel kanıtlar, sözlü iletişimin doğasında var olan güvenilmezlikten bağımsızdır. Bunun sebebi ise nesnel gerçekliğin, kaydedilip 'mükemmel bir iz' olarak fotoğrafı oluşturmasıdır (Duffy, 2018: 780).

Fotoğrafların sınıflandırılmasında olay yeri fotoğrafları, suç ve suçlu davranışının tespit edilmesinde büyük önem taşıırken, mağduriyeti ve suçsuzluğu da ortaya çıkarmakta aynı şekilde büyük rol oynamaktadır. Biber (2006), Amerikan fotoğrafçı Taryn Simon'ın 2000 yılında başlattığı, *The Innocent Project*'ten bahseder; proje, yargılanmaları sırasında ulaşamayan veya kabul edilmeyen delilleri ortaya koyarak haksız yere hüküm giyen kişileri beraat ettirmeyi amaçlamıştır. Çalışma sayesinde, yanlış tanımlama ile hüküm giyenlerin çoğunun, DNA kanıtı ile beraber, bahsedilen suçun faili olmadıkları ortaya çıkmıştır. Simon'ın projesi, fotoğrafın ceza adalet sisteminde, özellikle de masumiyetten suçluluk üretmedeki rolünü açıkça incelemektedir. Biber (2006) makalesinde, Simon'ın şu ifadesine yer verir: '*Bu ortamlarda haksız yere hüküm giymiş kişileri fotoğraflamak, gerçek ile kurgu, verimlilik ve adaletsizlik arasındaki zayıflamış ilişkiyi su yüzüne çıkarır*' (Simon, 2003: 7).

Olay yeri incelemesinde çekilen fotoğraflar, delil niteliği taşımaları açısından da büyük öneme sahiptir. Olay yerinde yapılacak ilk iş hiçbir değişiklik yapılmadan fotoğrafının çekilmesidir. Yakın-uzak-detay çekimler şeklinde gerçekleştirilir. Olay yerine giden yolların, çevrenin, olayın meydana geldiği yerin adresi saptanacak şekilde fotoğrafların çekilmesine özen gösterilmelidir. Olay bir binanın içinde meydana geldiyse giriş ve çıkışların, cinayet söz konusu olan bir olay yeri ise cesedin bulunduğu yerin, cesedin üzerindeki yaraların, yanında bulunan eşyaların, kullanılan silah veya aletin görüntülenmesi gereklidir. Ceset olay yerinden alındıktan sonra da olay yeri tekrar fotoğraflanmalıdır (Cansunar vd., 1997: 301). Kanıtlar bozulabilir, yok olabilir, sonradan değiştirilebilir bu sebeple suçlu veya suçluların bulunmasında olay yerinin olduğu gibi fotoğraflanması büyük önem taşımaktadır. Görsel kriminoloji kapsamında fotoğrafların sınıflandırılması açısından temel kategoriye olay yeri fotoğrafları oluşturmaktadır ve bu kategori bu yönüyle hukuksal görme biçimi ile kanıt niteliği taşıdığından önemi daha da artmaktadır.

6.2 Belge Niteliğindeki Fotoğraf

Fotoğrafların amacı her zaman kayıt altına almak ve belgelemek olmuştur. Başlangıcı, fotoğrafın öncesinde yer alan portrelere dayanır. Portrelerin bu açıdan ilk kayıtlı belgeler olduğu söylenebilir (Çubukcu ve Sözüneri, 2016: 409). Çoğaltım tekniklerinin gelişmesiyle, fotoğraf 19. yüzyılın sonlarından itibaren kamusal olayların görsel kaydı olarak gazetelerde, dergilerde yer almaya başlamıştır. Toplumsal yaşamı birebir aktaran belgeler olarak kabulü ise görsel belgelerin toplumsal işlevi ve iktidarların işleyişindeki rolü meseleleri etrafında günümüze kadar süren tartışmaların açılmasına neden olmuştur (Toksoy, 2019: 493). 1855-1856 yıllarına bakıldığında, ilk savaş fotoğrafçısı olarak bilinen Roger Fenton Kırım Savaşı'nı fotoğraflayarak o döneme ait yaşam koşullarını yansıtmıştır. Fenton'ın çektiği fotoğraflarla, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının fotoğrafları da bu anlamda belge niteliği taşımaktadır (Şekil 1). Sosyolojik, coğrafi, ekonomik, kültürel ortamların gerçekliğini sunması bakımından belge niteliğindeki fotoğrafların önemi büyüktür. *'Belge niteliğinde fotoğraf ile her fotoğraf belgedir'* ifadeleri; birbirleri ile gelişmemekte aksine farklı anlamlar yüklediğinin altı çizilmektedir. Yazılı metinlerin görsel verilerle desteklenmesi şeklinde de yorumlanabilir. Bu noktada yapılan sınıflandırmanın belgesel fotoğrafçılıkla örtüştüğü ortaya çıkmaktadır. Günümüzde her fotoğrafın gerçeği yansıtmasından emin olamama durumu ise dijital çağın dezavantajlarından biridir.

Şekil 1. Nagazaki'ye Atılan Atom Bombası

6.3 Suçu Hatırlatan Fotoğraf

Suçu hatırlatan fotoğraf kategorisinde iki önemli unsur bulunmaktadır; bireysel düzey ve toplumsal düzey. Burada önemli olan bellek/hafızadır. Bireysel bellek, kişinin deneyimlerinden ve yaşadıklarından yola çıkarak elde ettiği birikim iken, toplumsal bellek, görsel kültür bağlamında bir araya gelmiş insanların tarihsel süreç içerisinde edindikleri deneyimleri kapsar. Bir fotoğrafın, suçu hatırlatan fotoğraf kategorisinde ele alınmasında kişinin ve toplumun hafızası belirleyici niteliktedir. Bireylerin bellekleri zihinsel bir arşiv gibi düşünülürken, toplumların bellekleri de kültürel bir arşiv gibi düşünülebilir (Atik ve Erdoğan, 2014: 2). Şiddet olaylarına ve savaşlara dair fotoğrafik görüntüler bu bağlamda değerlendirildiklerinde, onların kamuoyunda yerleşik kanaatleri tekrarladıkları ve çoğu zaman propaganda malzemelerine dönüştükleri görülmektedir. Dünyanın belli coğrafyalarından gelen ve sürekli tekrarlanan yıkımlara, ölümlere ait görüntüler, şiddetin sınırlı bir bakıştan tanımlanmasına neden olmakta, dünyanın az gelişmiş bölgelerinde yoksulluğun ve şiddetin olağan görülmesine, çaresizliğin yeniden üretilmesine yol açabilmektedir (Toksoy, 2019: 504-505).

11 Eylül Saldırıları olarak tarihe geçen, birçok gelişmeler ve değişimlere sebep olan terör saldırılarının temsili görseller de bu sınıflandırma içerisinde değerlendirebilir (Şekil 2). Emre Kongar (2016), Pentagon'un Amerika'nın askeri gücünü, Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerini ise uluslararası sermayenin ekonomik egemenliğini simgeleyen hedefler olduğunu belirtip, 11 Eylül terörünün, Amerika'yı vurmuş gibi görünse de aslında küreselleşme sürecine karşı yapılmış bir saldırı olduğu şeklinde yorumlamıştır.

Şekil 2. Dünya Ticaret Merkezi'ne Saldırı Anı

Associated Press'in haber fotoğrafçısı Nick Ut tarafından Vietnam savaşı sırasında çekilen *Napalm Kızı* (Vietnam, 1972, Şekil 3) Pulitzer Ödüllü fotoğraf, bombardıman kurbanlarını tasvir etmesi ve yaşanan insanlık dramını tüm çıplaklığıyla ortaya koyması bakımından önemlidir. Fotoğraf içeriği itibarıyla bir arada bulunması imkânsız gibi görünen birçok zıtlık barındırmaktadır (Doğru ve Arıkan, 2019: 926).

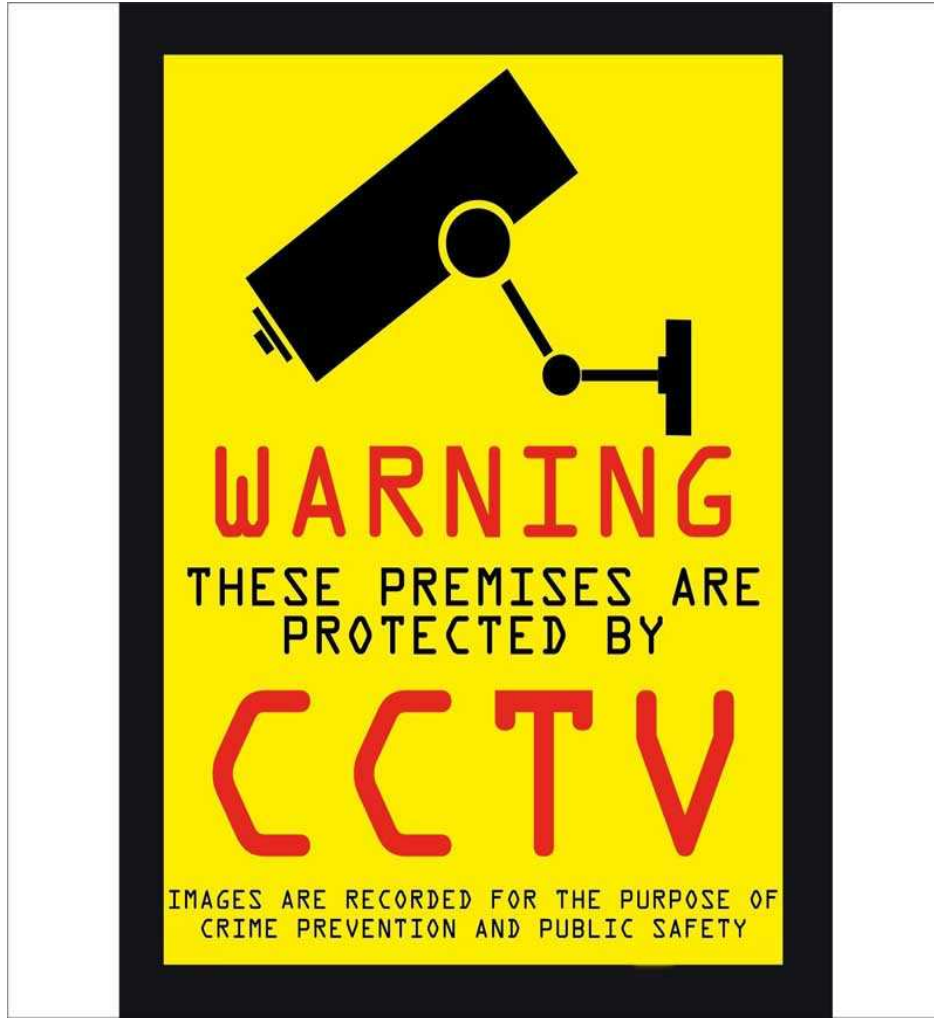

Şekil 3. Napalm Girl

6.4 Suçu Önleyen Fotoğraf

Suçu önlemede caydırıcılığın önemi suç çalışmaları tarihi boyunca yer almıştır. Suçlular rasyonel hesaplamalarında suç işlemeleri durumunda '*kısa süre içerisinde ve kesin olarak*' ceza alacaklarını ve alacakları bu cezanın suçtan kazanımlarından daha çok acıya neden olacağı sonucuna varırlarsa yasal cezalar amacına ulaşmış ve bireyler suçtan caydırılmış olacaktır (Muş, 2016: 11). Suçun ortaya çıkmasını engellemeye yönelik herhangi bir müdahale için öncelikle suç ve suçluluğun doğasının anlaşılmış olması gerekmektedir. Zahir (2020: 16), suç önleme stratejilerinin genelde suç korkusu, suç mağduriyeti, suç fırsatları ve suçun ortaya çıkmasını engelleyici çalışmaları içerdiğini belirtir. Bu bağlamda fotoğraf sınıflandırmasında da suçu önleyen fotoğraf kategorisinin temel amacı aynı şekilde suç gerçekleşmeden caydırmak, vazgeçirmek, engellemeye yönelik olmasıdır. Dolayısıyla suçun gerçekleşmesi durumunda alınacak ceza ve karşılaşılabilecek süreçleri anlatan ve suçtan uzaklaştırmaya yardımcı olabilecek her türlü görsel bu kategoriye girmektedir (Şekil 4).

Eğitimci ve sosyolog olan Lewis Hine'in çocuk işçileri fotoğraflaması, çocuk işçiliğiyle ilgili yasaların ve azami çalışma saatlerinin belirlenmesinin temellerini atmıştır (Cambre, 2019: 645). 1880 yılında ise Jacobs Riis'in New York'un arka sokaklarında cüzzamlı hastaları çektiği fotoğraflar, Evening Sun gazetesinde basılmasının ardından konut sorununa çözüm bulunması yönünde etkili olmuştur (Yüksel, 2001: 3 akt. Doğru ve Arıkan, 2019: 918).

Şekil 4. Uyarıcı Nitelikte Bilgilendirme Görseli

6.5 Suçu ve Suçlu Davranışı Gösteren Fotoğraf

Fotoğrafın belgeleyici olma niteliği, suçun ve suçlu davranışının gösterilmesinde kolaylık sağlama özelliğini taşımakta ve bireyin içinde bulunduğu sosyal çevreden ayrı düşünemeyeceğini göstermektedir. Bu kategorideki fotoğraflar, suç önleme çalışmalarına da yardımcı olabilecek niteliktedir. Aranan suçlu kişi/kişilerin fotoğraflarının, insanların yoğun olarak bulunduğu yerlerde asılarak şahıs hakkında bilgi istenmesi geleneksel bir yöntem olarak kullanılırken, günümüzde dijitalleşmenin getirdiği sosyal medya platformları da bu sürece dahil edilmiştir. Daha fazla insana, daha hızlı bir şekilde ulaşılma imkânı sağlayan bu platformlar büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Suç ve suçlu davranışı gösteren fotoğrafın kullanımına bir diğer örnek; Dallas trafik polisinin, sivilin trafik ihlali yapan araçların plakaları görünür şekilde fotoğraflarını çekip göndermelerini sağlayan bir Facebook sayfası oluşturmalarıdır (Altunbaş, 2011: 367). Ayrıca suç ve suçlunun gösterildiği haber fotoğrafları da bu kategori içerisinde değerlendirilebilir. Haber fotoğraflarının en önemli özelliği yazılı metnin görseller ile desteklenmesidir. Özellikle gazetelerdeki haberlerde yer alan fotoğraflar, haberin delili olarak kabul edilir. Haber nesnellğine ve inandırıcılığına katkı yapan haber fotoğrafı, aynı zamanda tarihe vakanın öznesi, mekânı ve zamanına dair görsel bir iz bırakır. Teknolojinin gelişmesi, haber fotoğraflarının kullanım oranının artmasına neden olduğu gibi fotoğrafların manipülasyon gücünü de aynı derece artırdığı unutulmamalıdır (Elitaş, 2020: 18).

7 Sonuç

Suç ve suçlu davranışın varlığı, insanların bir araya gelmesiyle başlamaktadır ve suçun araştırılması birçok bilim dalı tarafından kendi perspektifleriyle gerçekleştirilmektedir. Alana en büyük katkıyı kuşkusuz sosyoloji sağlamıştır. Ardından ortaya çıkan kriminoloji, sapmış davranışları ve sonrasında oluşan suç ve cezayı, ayrı bir bilimsel yaklaşım olarak ele almaya başlamıştır. Sosyolojinin ve kriminolojinin çalışmaları birbirini tamamlamakla birlikte bakış açıları ve yaklaşımları farklıdır. Bu anlamda sosyoloji gelişim süreci itibarıyla yaklaşıma ağırlık vermekte; çok boyutlu değerlendirme yaparak, konuya doğru hareketlenmeyi temsil etmektedir. Bu hareketlenme, araştırma, anlama yoluyla gerçekleşir. Bu noktada bakış açısını kriminoloji temsil eder ve bakış açısı sabittir. Eğer konuya yaklaşımdan bahsediliyorsa sosyoloji, ağırlıklı olarak kriminolojiye bu şekilde yaklaşır. Kriminolojide ise farklı boyutlar vardır ve görsel kriminoloji, suç ve suçlu davranışı açıklamaya yönelik bu farklı boyutların yeni görünümünden biridir. Görselliğin günümüz toplumlarındaki etkisi ve kültürle ilişkisi bağlamında, karşımıza çıkan imge, imaj kavramları ve görme biçimlerinin hem sosyolojide hem de kriminolojideki yeri önemle artmaktadır. Bu bağlamda görselliğin en önemli bileşenlerinden biri olan fotoğraf, bilişim devriminin sağladığı olanaklarla yeni bir noktaya taşınmıştır.

Çalışmanın özelinde yer alan fotoğraf, akıp giden sosyal hayatı anlık olarak somutlaştırıp bir kare içinde değerlendirmemize imkân vermekte ancak o karenin etrafını göremediğimiz unutulmamalıdır. Dijital çağın getirileriyle, teknolojik gelişmeler sayesinde daha hızlı, etkili ve doğru sonuçlar alınabilecek her çaba değerlendirilmeyi hak etmektedir. Özellikle son dönemlerde gerek bireysel gerek kurumsal sosyal medya platformlarından paylaşılan fotoğraflarla, suçlarla ilgili bilinçlendirme ve suçların önlenmesine yönelik çabalar azımsanmayacak kadar artış göstermektedir. Bu çalışmada fotoğrafın görsel kriminoloji bağlamında sınıflandırılmasında hizmet ettiği temel amaç, suç ve suçlu davranışının önlenmesi ve tespittir. Yapılan sınıflandırma birbirinden tamamen bağımsız değil aksine birbirini destekleyen geçişken yapıya sahip bir kategorileştirmedir.

Sonuç olarak yaşadığımız dijital çağda, suçun ve suçlu davranışının açıklanması, analiz edilmesi ve önlenmesine yönelik çalışmalar birçok görsel veri ile desteklenmekte ve bu çalışmalar genişletilmektedir. Sosyoloji ile aynı dönemde ortaya çıkan fotoğrafın, görsel sosyoloji ve görsel kriminolojide de önemi ciddi oranda artmaktadır. Farklı yöntemler kullanmaları konunun birçok açıdan ele alınmasını ve çözümlenmesini gerçekleştirir. Bu çalışma ile vurgulanan, sosyoloji, kriminoloji ve fotoğrafın, sapmış davranışlar sonrasında ortaya çıkan tüm süreçlerin analiz edilmesine katkı sağladıkları ve böylelikle konuyu çoklu metot anlayışına uygun olarak farklı açılardan ele alarak sorunun bütününe dair önemli parçaları sunmalarıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/ References

Akıncı, F.S. (2013). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.

Altunbaş, F. (2011). Toplum destekli polislikte yeni bir boyut: suç ve suçlularla mücadelede sosyal medya platformları. *Suç Önleme Sempozyumu*, (ss. 361-371).

Atik, A. ve Erdoğan, B. Ş. (2014). Toplumsal bellek ve medya. *Atatürk İletişim Dergisi*, (6).

Aydemir, C. (Ed.).(2013). *Fotoğraf neyi anlatır*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Biber, K. (2006). Photographs and labels: Against a criminology of innocence. *Law Text Culture*, 10, 19-40.

Brown, M. (2016). *Visual criminology encyclopedia of criminology and criminal justice*. USA: Oxford University Press.

Buçan, N. (2015). Fotoğraf makineli sosyolog: Sebastiao Salgado. *Atatürk İletişim Dergisi*, 9, 161-176.

Cambre, C.(2019). Visual criminology and the social image/s of crime. *Current Sociology*, 67(5), 645-649. doi:10.1177/0011392118823610.

Cansunar, F. N., Albek, E.M. ve Altuğ, M.(1997). Ölüm olaylarında olay yeri incelenmesinin önemi. *İHFM. L V*, (4), 299-309.

Carrabine, E. (2012). Just images-aesthetics, ethics and visual criminology. *British Journal Criminology*, 52(3), 463-489.

Cullen, F.T. ve Agnew, R. (2003). *Criminological theory: Past to present: essential readings*. Roxbury Park.

Çakır, M. (2014). *Görsel kültür ve küresel kitle kültürü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Çubukcu, G. ve Sözüneri, G. (2016). Bir disiplin olarak belgesel fotoğraf. *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, II(5).

Demirbaş, T. (2010). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Doğru, M. S. ve Arıkan, A. (2019). Gösterge bilimsel açıdan fotoğraf incelemesi: Pulitzer ödüllü savaş fotoğrafları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 913-928. doi: 10.17680/erciyesiletisim.552804

Dolu, O. (2012). *Suç teorileri, araştırma ve uygulamada sosyoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Dora, S. (2003). *Büyüyen fotoğraf küçülen sosyoloji*. İstanbul: Babil Yayınları.

Duffy, A. (2018). Bearing witness to atrocity crimes: Photography and international law. *Human Rights Quarterly*, 40(4), 776-814.

Elitaş, S. K. (2020). Haber oluşum sürecinde haber fotoğrafları: Suç ve suçlunun haber fotoğraflarındaki temsili. *5.Uluslararası GAP Sosyal Bilimler Kongresi*. Gaziantep.

- Ertong, G.(2012). Sosyolog ve fotoğraf. *Yurt ve Dünya Dergisi*, (4), 32-37.
- Fitzgibbon, W. ve Stengel, C. M. (2018). Women's Voices Made Visible: Photovoice in visual criminology. *Punishment & Society*, 20(4), 411-431. doi: 10.1177/1462474517700137.
- Greek, C. E. (t.y.) *Visual criminology: Using photography as an ethnographic research method in criminal justice settings*. 15 Mayıs 2017 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/248340601_VISUAL_CRIMINOLOGY_Using_PhotoGRAPHY_as_an_Ethnographic_Research_Method_in_Criminal_Justice_Settings adresinden erişildi.
- Harper, D. (1988). Visual sociology: Expanding sociological vision. *American Sociologist*, 1, 54-70.
- İçli, T. (2004). *Kriminoloji*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- Karadağ, Ç. (2000). *Sözde fotoğraf*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızmaz, Z. (2020). *Suç önleme çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kongar, E. (2016). Küresel terör ve Türkiye. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- MacDonald, D. (2010). Task force issues recommendations on sociology and criminology programs. *ASA Footnotes*, 38 (3).
- Muş, E. (Ed.). (2016). *Kriminoloji suç teorileri ve uygulamalar*. Ankara: Karınca Yayınevi.
- Paternoster, R. ve Bachman R. (Ed.). (2001). *Explaining criminals and crime: Essays in contemporary criminological theory*. Roxbury Publishing Company.
- Sontag, S. (2011). *Fotoğraf üzerine*. (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Sözer, A. ve Balcıoğlu E. (Ed.). (2016). *Kriminoloji*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Şekil 1: Nagasaki'ye atılan atom bombası. 02 Ekim 2021 tarihinde <http://www.istasy10.net/edebiyat-makale/tarihte-bugun-edebiyat-makale/9-agustos-1945-nagasakide-bir-atom-bombasi> adresinden erişildi.
- Şekil 2: Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırı anı, 02 Ekim 2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/11-eylul-saldirisi-nedir--11-eylul-saldirisini-kim-yapti--molatik-9280/> adresinden erişildi.
- Şekil 3: Napalm girl. 04 Ekim 2021 tarihinde <https://vietnamtimes.org.vn/napalm-girl-photographer-attacked-after-receiving-national-medal-of-arts-from-trump-27386.html> adresinden erişildi.
- Şekil 4: Uyarıcı nitelikte bilgilendirme görseli, 28 Eylül 2021 tarihinde <https://rotercalarms.co.uk/crime-prevention-advice> adresinden erişildi.
- Toksoy, N. G. (2019). Fotoğraf aslında neyin belgesi? Fotoğrafın toplumsallığı ve medya ve gerçeklik tartışmalarında değişmeyen rolü. *Mediterranean Journal of Humanities*, IX(2), 491-505.
- Walsh, A. ve Ellis, L. (2007). *Criminology: An interdisciplinary approach*. London: Sage Publications.
- West, K. (2017). Visual criminology and Lombroso: In memory of Nicole Rafter (1939-2016). *Theoretical Criminology*, 21(3), 271-287. doi: 10.1177/1362480617692173
- Wheeldon, J. ve Harris, D. (2015). Expanding visual criminology: Definitions, data and dissemination. *Current Issues in Criminal Justice*, 27(2), 141-162. doi: 10.1080/10345329.2015.12036038